

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1907, kl. 2 e. m.

Sammanstatta bevillnings- och lagutskottets betänkande, i anledning af väckta motioner rörande beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring.

Fyra af de inom Andra Kammaren väckta motioner, som beröra frågan om beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring, hafva för förberedande behandling hänvisats till sammansatta bevillnings- och lagutskottet.

Dessa motioner äro:

- n:o 38, af herr *A. F. Vennersten*,
- n:o 144, „ „ *O. G. Eriksson* i öfre Odensvi,
- n:o 157, „ „ *C. A. Lindhagen* och
- n:o 221, „ „ *H. Andersson* i Grimbo.

I motion n:o 157 har herr *Lindhagen* yrkat, »att Riksdagen beträffande beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring måtte hos Kungl. Maj:t begära närmare undersökning af detta skattesystem samt framläggande af de förslag, som finnas vara af sakens natur och våra förhållanden påkallade».

Till stöd för denna motion har herr *Lindhagen* åberopat följande i en annan af honom väckt motion, n:o 146, förekommande motivering:

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 5 Saml. 2 Afd. 2 Häft. (N:o 2.)

*Motion II:
157.*

»8. **Beskattning af jordvärdet eller den så kallade oförtjänta jordvärdestegringen.**

Besittningen af ett stycke jord innefattar icke blott rätt att bruka själfva arealen och draga den afkastning däraf, som naturens krafter eller nedlagdt arbete frambringa. Enligt gällande lagstiftning följer därmed såsom ett påbröd rätten till hvad man kallar själfva jordvärdet eller den s. k. oförtjänta jordvärdestegringen. Ofta skiljer man på dessa två saker, ja framhåller dem till och med såsom hvarandras motsättningar. Men i själfva verket äro de uttryck för samma begrepp sedt från olika sidor.

Jorden har nämligen intet bytesvärde i och för sig. Det är först i människans tjänst, som den kan uppskattas till något. Ett värde kan uppstå och småningom stegras genom det på jorden omedelbart nedlagda arbetet såsom odlingsarbete, byggnadsarbete och dylikt. Men därutöfver erhåller jorden en värdeförhöjning, uteslutande skapad af de mångahanda konjunkturer, som följa med uppkomsten af ett samhällslif. Detta är det rena jordvärdet eller såsom det, sedt ur den tillfällige jordinnehafvarens synpunkt, också kallas den oförtjänta värdestegringen.

Vore nu samhället ordnad förnuftigt, så skulle naturligtvis detta jordvärde tillfalla samhället, som skapat detsamma. Då detta mål anses höra till de oupphinneliga, hafva reformsträfvandena på detta område fått nöja sig med att söka uttaga ränta eller förorda afskrifningar på denna fordran. Enighet råder sålunda om, att man får åtnöja sig tillslut med en skatt på jordvärdet. Men sedan dela sig meningarne i två hufvudriktningar. Den ena vill, att skatten såsom en jordränta skall utgå årligen på det kapital i jordvärde, som rätteligen skolat indragas till det allmänna. Därigenom häfdas också samhällets rätt utan dagtingan, menar man. Detta är den principiella ståndpunkten, för hvilken den amerikanske tänkaren Henry Georges och hans lärjungar äro talmän. Den andra riktningen nöjer sig med att taga ett visst belopp för en gång och i det ögonblick, när en jordvärdestegring kan för ett visst fall tydligt konstateras. Detta är en mera opportunistisk ståndpunkt. I skillnaden mellan dessa olika riktningar ligger också uppkomsten af den endast skenbara skillnaden mellan jordvärdeskatt och jordvärdestegringsskatt.

Det är själfklart att här som på andra områden principerna

och opportuniteterna böra hålla ihop och vara goda vänner. De äro de två stora realiteterna i samhällslifvet. Gå de skilda vägar, blifva de båda maktlösa och komma lätt på villovägar, i synnerhet opportuniteterna.

En liten pressfejld, som nyligen utkämpats i Stockholmstidningar i detta ämne, visar emellertid, att man ej riktigt förstår hvarandra. Onödigt var också, såvidt jag förstår, att båda riktingarne syntes beskylla hvarandra att göra sig skyldiga till konfiskation. Äfven här äro de olika orden endast olika uttryck för samma sak. All beskattning är konfiskation och all konfiskation kan, om man så vill, kallas för beskattning. Staten plägar anlita mångahanda utvägar att för fyllandet af sina behof taga i anspråk de enskilde samhällsmedlemmarnes ägodelar och inkomster. Det är bestämdt orätt att här söka uppdraga några principiella skiljemurar. Det får endast vara opportunitetsskäl, som föranleda många att afstå från tanken att ens i form af jordränta taga något af redan förvärfvade rättigheter. Och denna hänsyn kan ju ha något fog, då jordinnehafvaren betalt för ett förvärfvadt jordvärde, men knappast under andra förhållanden. De som vilja uttaga en årlig ränta på allt naturligt jordvärde åberopa åter, att detta är det enda rationella förfarandet, och att redan uppkomna förmögenhetsförhållanden här lika litet som på andra beskattningsområden såsom för att blott taga ett exempel är händelsen med den progressiva arfskatten, kunna göra anspråk på att hållas helt utom räkningen. Tillgripandet allenast för en gång till en obetydlig andel af en viss hädanefter uppkommen jordvärdestegring är, menär man, en godtycklig och tämligen verkningslös åtgärd.

Det nu sagda utgör uppfattningar, hvilka trängt sig på mig såsom åskådare af de senaste nappatagen mellan de två meningsgrupperna. I saknad af närmare insikt och studier i det omfattande och opröfvade ämnet är det möjligt, att jag misstagit mig i ett eller annat afseende. Jag skall därför nu i det följande inskränka mig till en företrädesvis refererande framställning.

Hvad då först angår de förenämnda georgistiska lärosatserna om beskattning af allt oförtjänt jordvärde med en årlig jordränta, så synas deras förfäktare därmed hoppas en lösning af en stor mängd för att icke säga de flesta nu brännande samhällsfrågor, åtminstone om man får tro denna skolas entusiastiske och målmedvetne talman hos oss skriftställaren Johan Hansson. Det måste också medgifvas, att det ligger något tilltalande och resonabelt i deras utläggningar och slutsatser. Genom att beskatta själfva det naturliga jordvärdet men fritagta från skatt allt därpå nedlagdt arbete premierar man arbetsfliten

och omtanken, säga de. Jordfrågan löses af sig själf genom att uppodlad jord och obebyggd tomtmark beskattas lika högt som jord, hvilken genom odlings- eller byggnadsarbete fått ett vida högre värde. Härigenom omöjliggöres enskildes monopol till jorden, som ägarne nödgas afyttra till uppodling eller bebyggande. Om man besinnar, säga de, hvilka oerhörda belopp genom oförtjänt jordvärdestegring äger rum å byggnadstomter, vattenfall, grufvor och en del jordbruksfastigheter, särskildt där järnvägsanläggningar komma till stånd, så kan man förstå, att upptagandet af en årlig ränta å alla dessa medel skulle tillföra det allmänna högst betydande inkomster och i samma mån lätta skattebördorna, fördela dem rättvist och förenkla de nu så invecklade skatteproblemen. Med dylika uppfattningar kommer man också lätt in i den meningen, att partiella jordreformer från andra utgångspunkter blifva i lyckligaste fall obehöfliga, men i många fall till och med skadliga såsom ägnade att undanskjuta eller förrycka den enda verk samma och radikalt omdanande lösningen. Ett sådant plockverk som denna motion kan sannolikt ej undgå att ses med en viss farhåga och missbelåtenhet.

Man kan säga att detta ekonomiska system hoppas att med ett på samma gång enkelt och storslaget grepp komma till samma harmoni i samhällslifvet under konkurrensens och kapitalismens tecken, som den socialdemokratiska uppfattningen sträfvar att nå direkt genom dessa faktorers väsentliga afskaffande. Sannolikt förhåller det sig dock med denna som med alla andra stora reformtankar, att de lätt förbise åtskilliga faktiska förhållanden, som skola i mycket omintetgöra de stora förväntningarna. Ett sådant faktiskt förhållande, på hvilket så många vackra tankar stranda, är först och sist det bristfälliga människomaterialet, på hvars altruism, goda förstånd och orubbliga välförhållande allt ytterst hvilat. Och jordens bytesvärde är ju såsom ofvan sagts på visst sätt en skapelse af människan.

Detta förringar dock ej förtjänsten i den förevarande principiella ståndpunkten, hvars framhållande bör vara af grundläggande betydelse för att kunna vinna det mesta och bästa möjliga. Det framhålles också af denna skolas anhängare, att detta är af särskild betydelse äfven i den praktiska politiken just nu, då frågan om grundläggande reformer i vårt skatteväsende stå på dagordningen. De fordra nämligen därvid att få åtminstone den nuvarande fastighetsbevillningen till stat och kommun ersatt med en jordvärdeskatt, beräknad att gifva samma inkomst som fastighetsbevillningen nu ger. En sådan förändring anse de skulle verka mer hämmande på exempelvis tomt-

jobberiet än en tämligen hög värdestegringsavgift vid försäljning för-
mår. De framhålla ock därvid nödvändigheten, att åtgärder snarast
vidtagas för en reformering af taxeringsväsendet i sådan riktning, att
jordens värde utrönes skildt från byggnadernas värde. En sådan reform
af taxeringen anse de vara en oundviklig förutsättning för en verkligt
fruktbar diskussion om de finansiella och sociala verkningarna af en
jordvärdebeskattning.

Efter dessa erkännanden i första hand åt idéernas bärare är det
äfvén på sin plats att gifva opportuniteterna hvad dem tillkommer.
Oftast måste man för att genomföra en riktig grundsats utgå från
det bestående och leda sig fram i den rätta riktningen. Sammanfatt-
ningen af mångfalden bestående förhållanden utgör det nuvarande till-
ståndet och det är ju då klart att förändringar i flera eller färre af
dessa äfvén i sin mån medföra en omläggning af samhällsskicket i sin
helhet samt därför äro eftersträfvansvärda under förutsättning att de
uppbäras af en enhetlig och ledande tanke.

Ett sådant steg i rätt riktning äro såvidt jag förstår de åtgärder,
som genomförts i vissa tyska städer att beskatta eller konfiskera —
hur man nu vill kalla det — med en viss anspråkslös procent den
värdestegring, som konstateras vid köp af fastighet i stad. Denna
åtgärd ligger onekligen nära till hands och är kanske lättast att vinna
någon uppmärksamhet för. Dessa oförtjänta värdestegringar i stor-
städerna ha nämligen omsider börjat uppröra den allmänna meningen.
Beskattningen är också lätt att tekniskt genomföra. Och man har på
detta sätt vunnit ett erkännande åt principen och en del inkomster
åt kommunen.

Men på samma gång måste man säga att, äfvén om man håller
sig till det endast för tillfället aktuella, så är det för vårt land långt
ifrån tilltalande att nu begränsa sig blott till detta. Sålunda framstår
det såsom mycket otillfredsställande, att beskattning skall drabba en
oförtjänt jordvärdestegring endast vid köp. Man lämnar därvid ur räk-
ningen det betydande procental fastigheter tillhörande aktiebolag,
hvilka mera sällan byta om ägare. Och man lämnar oförkränkt den
värdestegring, som på andras bekostnad sker därigenom, att ägaren
och efter honom hans arfvingar ständigt höja hyrorna allenast i följd
af gynnsamma konjunkurer, hvarvid också en grannes höga försälj-
ningspris bli nomerade. Önskligast vore ju om, med tillhjälp måhända
af själfdeklaration, hvarje hyresförhöjning, som ej föranledes af nya
kostnader nedlagda på byggnaden eller höjd in-teckningsränta, kunde

beskattas och detta på ett så effektivt sätt att lusten att höja hyrorna upphörde.

Vidare pockar verkligheten i vårt land på uppmärksamhet äfven för annat än planlagda stadsområden. Stora oförtjänta jordvärden skapas i storstädernas omgifningar för att äfven där oskäligt uppjaga tomtkostnaderna, vidare öfverallt i landet kring befintliga såväl som tilltänkta järnvägsstationer, vid hamn- och lastageplatser och slutligen i grufvor, vattenfall och stora skogskomplexer. I alla dessa fall firar dessutom spekulationen orgier i att drifva upp värdena öfver höfvan.

Slutligen kan det ju vara tillåtet anmärka, att en beskattning eller konfiskering — hur man vill kalla det — med en måttlig procent af ett redan tidigare uppkommet jordvärde ju icke behöfver vara någon så synnerligen upprörande tanke åtminstone ej i de fall, att nuvarande ägaren af detsamma ej utlagt några penningar därför. Men åtskilligt mindre opportunt inför ett alldagligt föreställningssätt är det utan tvifvel, det bör villigt medgifvas.

I förenämnda afseenden synas de anglo-sachsiska reformsträfvandena gå vida längre än de tyska i konsekvens och verkningfullhet. Man söker där skilja mellan marken och byggnader, hvilka senare liksom annat på jorden nedlagdt arbete fritages från fastighetsskatt. Man lärer också söka med skatt träffa all jordvärdestegring både äldre och nyare samt inskränker beskattningen icke till att omfatta endast stadsplaneområden eller att inträda blott vid fastighetsförsäljningar.

Ett system af stats- och kommunalskatt på jordvärde, anordnad i dessa riktningar, är genomfördt i de australiska kolonierna, Nya Zeeland, Sydaustralien och Nya Sydwalet. Den nuvarande engelska regeringen har nyligen utgifvit en parlamentarisk »blå bok», innehållande officiella upplysningar härom. Särskildt har regeringen infordrat upplysningar om skattens inflytande på byggnadsverksamheten, hyrorna, annan beskattning, bebyggd fastighet och obegagnade jordområden samt jordspekulationer. På interpellation i underhuset den 22 november 1906 svarade premierministern, att hela frågan vore under allvarligt öfvervägande äfven af den engelska regeringen. I England har för öfrigt redan antagits lagar eller framlagts lagförslag, som beröra vissa sidor af dessa frågor.

Såvidt man af spridda notiser kan inhämta, synes ifrågavarande skattsystems verkningar i de australiska kolonierna hafva visat sig fördelaktiga. Ett vitsord bland många är ett uttalande af borgmästaren i den på Nya Zeeland belägna staden Dewenporth, hvarest jordvärdebeskattning infördes år 1900. Detta uttalande lyder, som följer:

1) Reformen har aflägsnat alla de höga afgifter, som förr voro lagda på alla byggningar och förbättringar.

2) Den har i hög grad uppmuntrat byggnadsverksamheten och särskildt också förbättrat hälsoförhållandena i staden.

3) Den har skapat ökad sysselsättning för arbetarna och uppmuntrat handeln.

4) Den har lättat på skattebördan för alla de innevånare, som på grund af sin närvaro på platsen, sitt arbete och sina utgifter ha gjort Dewenporth till hvad den är.

5) Den har särskildt minskat beskattningen af småfolkets hem och arbetarebostäder.

6) Den har uppmuntrat sparsamhet genom att borttaga den orättvisa skatten på flit, som förut fanns.

7) Den har hindrat spekulanterna att tillägna sig frukten af andras arbete genom att låta god mark ligga öde i afvaktan på prisstegring.

8) Den har låtit obegagnade områden bära samma skatt som de bebyggda i stället för att de senare förr måste gälda åtta till fjorton gånger så hög skatt som de förra, oaktadt bägge slagen egendomar hade lika stor nytta af kommunens anstalter.

9) Den är lika och rättvis emot alla och låter dem bära de största bördorna, som erhålla de flesta fördelarna af kommunerna.

10) Reformen har antagits af ett ständigt växande antal städer, municipalsamhällen och landtsocknar, och har visat sina goda verkningar öfverallt hvar den har pröfvats.»

Tillförlitligheten af dylika omdömen är naturligtvis svårt att på afstånd bedöma. Men onekligen innebära de en större lockelse till undersökning och eventuell efterföljd än de vida mer anspråkslösa tyska föredömena.

Sträfvandet att genom beskattning till stat och kommun indraga det oförtjänta jordvärdet eller någon del däraf, får emellertid enligt min mening ej skymma bort en annan sak nämligen möjligheten och gagnet af att förekomma jordvärdestegring. Det är godt och väl att värdet inflyter till det allmänna i stället för till enskilda. Men det är i alla fall menige man som till sist skall betala detsamma, och det är ej sagdt att de, som därvid få betala mest, erhålla motsvarande vederlag i minskade pålagor. En olikhet kan därför inträda så, att endast de, som ha bästa råd, få slå sig ned på de bäst belägna platserna. Vidare måste kommas ihåg, att jordvärdebeskattningen riktar sig mot jord i enskildes besittning. Öfver den jord åter, som äges af stat och kommun, har det allmänna en helt annan makt. Sådan publik mark kan det ej bli fråga om att beskatta. Det allmänna är i stället här oförhindradt att antingen alldeles förekomma jordvärdestegring eller ock helt och hållet indraga densamma. Härmed är man också inne på en helt annan bog nämligen de statssocialistiska botemedlen

för samhällsrefvorna. I valet i förevarande fall mellan dessa båda utvägar tror jag, att det under nuvarande förhållanden är riktigast tillämpa den regeln, att det ena goda förskjuter icke det andra.

I detta sammanhang må slutligen erinras, att *de gamla grundskatterna* som hos oss nyligen afskaffats, voro till sin anordning en helt annan skatteform än den nu omskrifna skatten på jordvärde. Dessa »sekelgamla orättvisor» såsom man kallade dem, drabbade all jord lika eller ofta mest kanske den jord, som hade minsta värdet. Anhängarna af en jordvärdebeskattning beklaga dock, att grundskatterna borttogos utan att ersättas med en jordvärdeskatt. För öfrigt kan det sägas, att afskrifningen af grundskatterna kanske till stor del var en present blott till den då lefvande generationen af jordbrukare. Ty jorden har sedermera allt mer gått i köp till köpeskillingar, som höjts i mån af det ökade jordvärde grundskatternas borttagande medförde. Dylig jord betalar således nu fortfarande de gamla grundskatterna. Enda skillnaden är, att förr betalades skatten till staten, men nu går den i stället till inhemska eller utländska kapitalister.

Denna framställning af jordvärdebeskattning sammanhänger i mycket med ofvan under kapitel 7 gjorda hemställan om nya grunder för expropriationsersättning och hänvisas därför nu äfven till motiven för nämnda hemställan.

Af det sagda framgår således, att ifrågavarande sak, hur man än ställer sig till densamma, är af stor vikt och förtjänt att närmare öfvervägas. Våra egna sorgliga erfarenheter mana till att i kampen mot det enskilda jordmonopolet och spekulationen tillita äfven denna utväg, så långt sakens natur och våra förhållanden därtill föranleda.»

Motion II:
38.

Herr *Vennersten* har i sin motion hemställt, »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter utredning, huruvida och i hvad mån åt landets stadskommuner borde beredas rätt att uttaga skatt å s. k. oförtjänt jordvärdestegring, hos Riksdagen göra de framställningar, till hvilka förenämnda utredning kan gifva anledning».

Motionen åtföljes af en så lydande motivering:

»För hvarje år stiga såväl statens som de särskilda kommunernas utgifter. Berättigade kraf framställas på förbättringar af redan förefintliga institutioner, såsom skolväsende och fattigvård, hvarjämte omständigheterna nödvändiggöra, att samhället ingriper i fullkomligt nya förhållanden, där förr aldrig några åtgärder från det allmännas sida ifrågasatts. De genom dessa förbättringar och nydaningar orsakade ökade kostnaderna, för hvilkas täckande hittills använda skatter visa sig otillräckliga, kräfva anlitaandet af nya skattekällor. Att därvid den s. k.

oförtjänta förmögenhetstillväxten kommer i betraktande såsom ett lämpligt beskattningsobjekt är naturligt. Det måste nämligen framstå såsom rättvist, att en dylik tillgång beskattas strängare än inkomst af arbete eller genom sådan inkomst sammansparadt kapital.

Ehuru den princip, som ligger till grund för en sådan skatt, hittills icke vunnit allmännare erkännande i den svenska skattelagstiftningen, märkas dock spår af densamma, och äro dessa att söka i kungl. förordningen angående stämpelafgiften den 2 juni 1899. Enligt denna förordning skall viss skatt utgå såväl vid arf som vid gåfva. Dessa skatter äro dock ganska obetydliga, i det att arfsskatten, hvilken för öfrigt är progressiv, ej kan uppgå till mer än högst 6 procent af arffallen egendoms värde och skatten vid gåfva blott uppgår till 0,6 procent, då gåfvoemottagaren är skyldeman i rätt nedstigande led, eljest till 1,60 procent af gåfvans värde. En riktig tanke har legat till grund för dessa lagstadganden, men den har ej blifvit fullt genomförd. Likaväl som vid arf eller gåfva kan en person tänkas erhålla en oförtjänt vinst därigenom, att den förmögenhet, han redan äger, utan hans åtgöranden stiger i värde. Skall oförtjänt förmögenhetstillväxt bli beskattad i det förra fallet, bör så äfven och med ännu större rätt ske i det andra fallet. Särskildt får väl såsom ett missförhållande anses, att, under det en person, som ökar ett kapital genom inbesparingar å sin inkomst, blir utsatt för en dubbelbeskattning, i det att han får erlægga skatt dels för hela denna sin inkomst, dels ock, allteftersom kapitalet ökas, för inkomst af kapital, så får den, hvilkens kapital ökas på grund af »oförtjänt värdestegring», endast skatta för inkomst af det sålunda ökade kapitalet. Blott för de fall, att värdestegringen är en följd af yrkesmässig spekulation, göres härvidlag ett undantag.

Liksom en öfvergång af egendom från en person till annan är en nödvändig förutsättning för arfs- eller gåfvoskatten, så har man också i allmänhet på de ställen i utlandet, där en värdestegringsskatt blifvit införd, såsom villkor för densammans utgående fordrat, att värdeökningen skolat ådagaläggas genom en försäljning eller annan (frivillig) föryttring af egendomen. Härigenom har värdestegringsskatten erhållit en viss likhet med försäljnings- eller omsättningsskatten, med hvilken den också ofta förenas. Denna öfverensstämmelse är dock mer skenbar än verklig, mer beroende på likheten i de yttre förhållanden, under hvilka de båda skatterna utgå, än på en verklig öfverensstämmelse i deras natur. Vid en omsättningsskatt är det, i motsats till hvad fallet är vid en värdestegringsskatt, ej det stegrade värdet, ej den vinst

hvilken säljaren gör, som beskattas: det är själfva försäljningen eller omsättningen som sådan.

Många olägenheter vidlåda också omsättningsskatten. Den utgår fullkomligt »blindt», vare sig försäljningen medför vinst eller förlust. Den beskattar likasåväl den oförtjänta värdestegringen som den genom ägarens arbete och flit åstadkomna förbättringen. En sådan skatt torde därför vara tillgripen endast i brist på lämpligare och är berättigad blott genom den inkomst den gifver.

I förbigående må nämnas, att vi här äga en omsättningsskatt till staten vid föryttring af såväl fast som i vissa fall af lös egendom. I det förra fallet utgår skatten med 0,6 procent samt då aktiebolag, som icke drifver bankrörelse, är köpare, med 1,2 procent af försäljningssumman eller taxeringsvärdet. Såsom exempel på omsättningsskatt vid föryttring af lös egendom må nämnas den skatt, som utgår vid köp af fartyg samt af lösören, som få i säljarens vård kvarblifva. En skatt, härmed likartad, men som i motsats till de ofvan nämnda utgår till kommunen, ej till staten, är den i vissa städer under olika namn, trettionde penning, gårdaköpsafgift o. s. v. förekommande afgiften vid fastighetsköp.

Liksom fallet är med nämnda omsättningsskatter, kan en värdestegringsskatt tänkas utgå beträffande såväl fast som lös egendom. Af praktiska skäl torde man emellertid böra afstå från sådan skatt å lös-egendom dels på grund af de svårigheter, som skulle uppstå vid beskattningen, dels ock därför att många af de skäl, som tala för berättigandet och behovet af en värdestegringsskatt å fastighet, bortfalla, då det är fråga om lös egendom. Möjligen skulle ju ett undantag härutinnan kunna tänkas för aktiebref, för att i någon mån stäfja den osunda spekulationen i sådana värdehandlingar.

Men ej nog med denna inskränkning i fråga om en värdestegringsskatts tillämplighet. Ehuru mycket talar för, att hvarje oförtjänt värdestegring af fast egendom borde beläggas med skatt, såväl då det är fråga om fastighet på landet som i stad, såväl då värdeökningen härrör från upptäckandet eller tillgodogörandet af å fastigheten befintliga, men icke förut kända tillgångar, såsom malm- eller andra mineralfyndigheter, hälsokällor o. d., som ock när det är fråga om värdestegring i inskränkt mening, torde, hvad sistnämnda båda fall beträffar, kunna bortses från det förra slaget af värdestegring, dels därför, att den saknar större praktisk betydelse, dels ock framför allt därför, att värdeökningen — fastän af ägaren »oförtjänt» — dock ej förorsakats af andras åtgöranden eller arbete. Hvad angår frågan om skattens utsträckande till både landskommuner och städer torde tills vidare endast en be-

skattning af värdetillväxt å stadsjord böra äga rum. Större svårigheter förefinnas ju att vid fastigheter å landet afgöra, om en värdetillväxt är »oförtjänt» eller om den beror på jordförbättring. Frågan äger ej heller för närvarande den betydelse för fastigheter å landsbygden som för städernas tomter. Spekulationen i de förra är mindre än i de senare. Sant är visserligen, att äfven fastigheter på landet kunna undergå värdestegringar, som synnerligen väl lämpade sig för en beskattning, såsom fallet är i stadsliknande samhällen och då exempelvis en trakt erhåller förbättrade kommunikationer; men då värdestegrings-skatten är ett för vårt land hittills okänt institut, torde den tills vidare böra tillämpas endast där den mest behöfves och där den lättast kan göras effektiv, d. v. s. i städerna.

Angående lämpligheten och fördelarna af en värdestegringsskatt torde här få anföras följande. För en dylik skatt finnes tillräcklig bärkraft, äfven om skattesatsen sättes mycket hög. Då den endast omfattar »oförtjänt» värdestegring, hvilken innebär, att fastighetsägaren äger rätt till afdrag för de kostnader han haft, såväl för egendomens förvärfvande som för densammes förbättrande, finnes ju alltid en kapitaltillgång, ur hvilken utan olägenhet skatten kan tagas. Helt annorlunda ställer sig förhållandet med en vaulig omsättningsskatt. Den är ofta, trots den i regel låga skattesatsen, ganska kännbar, särskildt i de fall, då en fastighet måste säljas med större eller mindre förlust. Vid ett sådant fall är det ju heller ingen rimlig anledning till beskattning. Vidare skulle de skador och faror, som den osunda jordspekulationen medför genom att pressa upp hyrorna och genom att äfven i andra afseenden försämra i synnerhet de större städernas bostadsförhållanden, kunna genom en verksam beskattning, som försvårade dylik spekulation, blifva förminskade. Fastän bostadsbristen i de flesta af våra större svenska städer ofta är synnerligen kännbar, finnas dock mer eller mindre centralt belägna tomter, hvilka antingen stå helt obebyggda eller ock äro bebyggda på sådant sätt, att de i själfva verket äro likställda med de obebyggda. En effektiv värdestegringsskatt skulle, på samma gång den minskade intresset för att i spekulationssyfte »hålla på» dylika tomter, påskynda byggnadsverksamheten och sålunda äfven härigenom medverka till bättre bostadsförhållanden.

Men äfven i de fall, då en fastighet icke är föremål för spekulation, måste en värdestegringsskatt anses rättvis. Den vinst, som beskattas, har ej uppstått genom fastighetsägarens åtgöranden. Ofta beror värdestegringen på åtgöranden från statens eller kommunens sida. Det har till exempel med stora kostnader dragits fram en ny gata genom

en stadsdel. Rättvist är, att kommunen, som haft att bära kostnaderna härför, äfven får någon del af vinsten. De, som äga fastigheter i närheten af den nya gatan, draga den största fördelen af och böra därför äfven få vidkännas de största utgifterna för företaget. Detta uppnås fastän på indirekt sätt genom en värdestegringskatt. Förhållandet är detsamma i fråga om andra af kommuner gjorda anläggningar, såsom framdragande af vattenledning, anläggande af belysning, åtgärder för förbättrade kommunikationer o. s. v. Äfven för de fall, då värdestegringen har sin orsak i af andra enskilda personer än fastighetsägaren vidtagna åtgärder, måste en värdestegringskatt anses lika befogad. Detsamma är förhållandet, då orsaken är ett samhällets tillväxt i folkmängd eller andra därmed likartade omständigheter.

Tvekan kan möjligen uppstå, huruvida det är kommunen eller staten, som bör komma i åtnjutande af en värdestegringskatt. En omsättningsskatt kan ju lika väl tänkas utgå till den ena som den andra. Ehuru den vanligen förekommande omsättningsskatten i vårt land går till staten, så finnas dock, såsom ofvan anförts, äfven vissa kommuner, som äga rätt till dylik skatt. En värdestegringskatt torde däremot endast böra utgå till kommunen. Om det blott är jordvärdestegringen inom städerna, som — åtminstone för det närvarande — torde böra beläggas med sådan skatt, ligger redan däri ett skäl för att allenast stadskommuner skola få inkomsten af skatten, men äfven andra omständigheter tala för en sådan anordning. Såsom ofvan nämndes, är det oftast af kommunen vidtagna åtgärder eller andra lokala förhållanden, som äro den direkta eller indirekta orsaken till en stegring af tomternas eller jordområdenas värde. Skall man på detta förhållande grunda en särskild rätt till beskattning, så blir däraf en oundgänglig följd, att det endast är kommunen, ej staten, som äger denna särskilda rätt. Vidare kan det för stäfjandet af den osunda jordspekulationen vara af vikt, att de enskilda städerna äga fria händer i fråga om skattesatsernas storlek. Men en skatt, som utgår olika för olika platser, lämpar sig gifvetvis endast såsom skatt till kommunen.

På åtskilliga ställen i utlandet har en värdestegringskatt redan blifvit praktiskt tillämpad, och särskildt i Tyskland har den vunnit lifligt erkännande.

Af intresse kunde därför vara att taga del af en af de märkligaste tyska skatteförordningarna, den för staden Köln gällande. Denna förordning påbjuder en värdestegringskatt, kombinerad med en omsättningsskatt. Dess viktigaste bestämmelser äro i korthet följande. I de fall, då en fastighet växlar ägare annorledes än genom arf, påføres en

omsättningsskatt af 2 procent samt jämte denna en skatt för den värdestegring, som kan hafva ägt rum. För beräkandet af värdetillväxten skall från försäljningssumman afdragas dels det pris fastigheten betingade vid närmast föregående försäljning eller, därest denna ägt rum före den 1 april 1905, det värde fastigheten denna dag ägde, dels, i fråga om obebyggda tomter, ränta efter 4 procent å detta »ursprungliga» värde, dels ock för fastigheter i allmänhet kostnader för såväl nybyggnader som för förbättringar samt i vissa fall äfven för ränta å sådana kostnader. Afdrag får därjämte ske för till 5 procent af det ursprungliga värdet beräknade förvärfskostnader (omsättningsskatt, provision m. m.). Såsom värdestegring betraktas skillnaden mellan försäljningssumman å ena och samtliga de belopp, för hvilka afdrag får ske, å andra sidan. Uppgår den sålunda beräknade värdetillväxten ej till mer än 10 procent, är den fri från beskattning. Öfverstiger den 10, men ej 20 procent, utgår skatten med 10 procent af värdeökningen. Skatten är därefter progressiv så till vida, att för hvar ytterligare 10:de procent, värdetillväxten omfattar, höjes skatten med 1 procent af densamma. Till mer än 25 procent af värdestegringen får dock skattebeloppet för intet fall uppgå. Från den sålunda beräknade skatten får afdragas $\frac{1}{3}$, därest mer än 5 år, och $\frac{2}{3}$, ifall mer än 10 år förflutit mellan den försäljning, som föranledde beskattningen och den närmast föregående försäljningen.

Anmärkningsvärdt är vidare, att för omsättningsskatten ansvarar köparen, för värdestegringsskatten säljaren.

I de flesta tyska skatteförordningarne hafva säregna synpunkter gjort sig gällande, vid hvilka det kunde vara af intresse att uppehålla sig. Då emellertid afsikten här ej varit att ingå i någon närmare undersökning af de olika skatteförordningarna, utan endast att göra en antydan om huru värdestegringsskatten blifvit tillämpad i praktiken, vill jag inskränka mig till det här ofvan anförda och i öfrigt hänvisa till den rika tyska litteraturen i ämnet.

I allmänhet har i utlandet en indirekt värdestegringsskatt föredragits framför en direkt sådan. Sålunda har man ofta, såsom fallet är i Köln, infört endast en indirekt skatt. En direkt skatt däremot förekommer icke någonstädes ensam. Där den finnes, är det blott i förening med en indirekt. Orsaken till det företräde, som gifvits denna sistnämnda skatteart, torde väl vara att söka däri, att man genom en försäljningsskatt, hvilken annars kunde synas vara väl ersatt genom en med vissa mellanrum återkommande värdering och därefter följande beskattning, kommer spekulationen närmast till lifs. Säkrast blir då också afgjort hvad som är en verklig värdestegring eller åtminstone

en verklig vinst för säljaren. En värdering däremot blir ofta mer eller mindre godtycklig.

För beräkandet af vinsten eller värdestegringen måste man äga någon utgångspunkt, något ursprungligt värde å fastigheten att gå efter. I regel har i de utländska skatteförordningarne såsom detta ursprungliga värde betecknats det pris, som fastigheten vid senaste försäljningen betingad, med en inskränkning likväl, att, därest denna försäljning ägt rum före en viss angifven tidpunkt, det värde fastigheten då ägde skall betraktas såsom grundläggande. Hvar denna gräns bakåt bör sättas, därom råder mycket olika uppfattning.

Från skillnaden mellan försäljningssumman och det ursprungliga värdet brukar säljaren tillerkännas rätt till vissa skattefria afdrag; och att sådant afdrag må beviljas för kostnaden för de förbättringar, han vidtagit å sin fastighet, är ju fullt riktigt.

Till större tvekan har däremot den frågan gifvit anledning, huruvida säljaren bör tillerkännas rätt att fråndraga ränta å köpeskillingen för obebyggda tomter. Beträffande bebyggda sådana förfaller ju denna fråga, ty vanligen har ägaren uppburit mer än full ränta genom de erlagda hyrorna eller den nytta han själf haft af fastigheten. Ehuru meningarna härom äro mycket olika, har rätt till sådant afdrag i praxis vanligen medgifvits fastighetsägaren.

Då spekulationssyfte kan tänkas ligga till grund snarare vid inköp af obebyggda än bebyggda tomter, har man i den utländska lagstiftningen vanligen låtit värdestegringen å de förra blifva strängare beskattad än å de senare. Så har man t. ex. fordrat, att obebyggd tomt skolat innehafvas längre tid af samma ägare än bebyggd, innan någon nedsättning i skatten skall beviljas. Orsaken till att en sådan nedsättning öfver hufvud taget beviljas, såsom fallet är i Kölnförordningen, då en fastighet längre tid varit i samma ägares hand, torde vara att söka delvis däri, att det långvariga innehafvandet af fastigheten skulle vara ett indicium för att den ej blifvit förvärfvad i spekulationssyfte.

Olika meningar hafva emellertid rådt ej blott då det gällt att bestämma hvad som är att räkna till ren vinst, eller med andra ord hvad som skall beskattas. Än större ha meningsskiljaktigheterna varit vid afgörandet af skattesatsens storlek.

Vid första påseendet kunna de i olika förordningar bestämda skattesatserna synas ganska höga. Men det oaktadt kan värdestegrings-skatten i de fall, där den hittills kommit till användning, på grund af alla de afdrag, som medgifvas och rättvisligen måste medgifvas, icke

anses hafva verkat otillbörligt hårdt, vare sig i ekonomiskt eller annat afseende. Detta visas bäst däraf, att i de tyska kommuner, där både värdestegrings- och omsättningsskatt finnas, lämnar den senare i regel ett jämförelsevis mycket rikare utbyte, äfven om den icke utgår med mer än 1 à 2 procent af försäljningssumman.

De viktigaste bestämmelserna i en förordning om värdestegrings-skatt äro de, som dels afgöra hvad som är att hänföra till oförtjänt värdestegring, dels ock angifva den procent af samma värdestegring, med hvilken skatt skall utgå. Öfriga stadganden däremot äro af mer eller mindre sekundär betydelse, och det torde därför icke vara behöfligt att här ingå på desamma.

Nu gällande svensk rätt lämnar, såsom förut antydts, icke något rum öfrigt för en värdestegrings-skatt och kan en sådan för närvarande under inga omständigheter påläggas af kommunal myndighet. Det fordras således först ett uttryckligt erkännande i lagstiftningen af detta skattesystem. Ett sådant erkännande åter kan göras på olika sätt: *dels* så, att staten endast i princip medgifver denna form för beskattning, men öfverlämnar åt de enskilda kommunerna såväl att afgöra, huruvida för deras del en värdestegrings-skatt öfver hufvud taget skall utgå, som äfven att bestämma de närmare reglerna för densammas uttagande; *dels* så, att staten bestämmer ej blott dessa regler, utan äfven till hvilken storlek skatten skall uttagas; *dels* också att bestämmelser en gång för alla gifvas om, i hvilka fall en värdestegrings-skatt kan påläggas, huru värdestegringen bör beräknas, i hvilken progression beskattningen skall ske o. s. v., under det att åt de enskilda kommunerna öfverlämnas att inom den sålunda angifna ramen bestämma ej blott, huruvida en dylik skatt öfver hufvud taget skall utgå, utan äfven i sådant fall skattesatsens storlek.

Många äro visserligen de skäl, som tala för det första af dessa alternativ, men då det torde framkalla många stridigheter inom kommunalrepresentationerna och man möjligen finge ett brokigt virrvarr af skatteförordningar, synes detta alternativ böra förkastas.

Hvad det andra alternativet beträffar, skulle det medföra alltför stor stelhet. Olämpligt torde nämligen vara att fixera en viss kommunalskatt oberoende af kommunens behof eller andra förhållanden inom densamma. Skall en värdestegrings-skatt verka bland annat som hämsko för osund spekulation, måste den kunna lämpas efter lokala förhållanden. Den sist framkastade utvägen däremot synes vara fullt tillfredsställande. På samma gång som grundlinjerna för beskattningssättet på olika orter skulle blifva enhetliga, skulle kommunerna lämnas

tillfälle att inom den sålunda angifna ramen draga åt eller lossa på skattebördan. Denna princip öfverensstämmer för öfrigt fullkomligt med den inom den svenska kummunallagstiftningen förut rådande.»

Motion II:
144.

Herr *Eriksson* i öfre Odensvi hemställer, »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter utredning, huruvida och i hvad mån åt landets kommuner borde beredas rätt att uttaga skatt å s. k. oförtjänt jordvärdestegring, hos Riksdagen göra de framställningar, till hvilka förenämnda utredning kan gifva anledning».

Motionären har, med åberopande i tillämpliga delar af motive- ringen till herr Vennerstens motion n:o 38, i öfrigt anfört följande:

»Uti en i Andra Kammaren af herr Vennersten väckt motion, n:o 38, hemställer motionären med stöd af en omfattande och utredande motivering:

’att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter utredning, huruvida och i hvad mån åt landets stadskommuner borde beredas rätt att uttaga skatt å s. k. oförtjänt jordvärdestegring, hos Riksdagen göra de framställningar, till hvilka förutnämnda utredning kan gifva anledning.’

Utän tvifvel förekomma många förhållanden, hvilka borde berättiga till en dylik beskattning. Motionären har emellertid utförligt ådagalagt detta uti sin motivering, hvarför det är öfverflödigt att orda mera därom, men då jag anser, att många af de förhållanden, som skulle berättiga till införande af den omordade beskattningen i städerna, äfven förefinnas för många landskommuner, synes mig, att den utredning, motionären påkallar för stadskommuner, äfven borde utsträckas till landskommunerna, d. v. s. att utredningen borde omfatta alla rikets kommuner.»

Motion II:
221.

Slutligen har herr *Andersson* i Grimbo i den af honom väckta motionen anfört följande:

»De grunder, hvilka i instruktion för taxeringsmyndigheterna, såväl i dess nuvarande som i den af Kungl. Maj:t i propositionen n:o 47 föreslagna lydelse, angifvas för uppskattning af jordbruksegendoms värde, finna icke allestädes samma tillämpning. Medan å ena sidan egendomens karaktär af jordbruksegen- dom är den bestämmande vid uppskattningen af värdet, inträffar icke sällan, att egendomens grundkaraktär skjutes å sido och att i dess ställe vid uppskattningen största hänsyn tages till egendomens tänkbara förmåga för spekulatio- nens ändamål. Jordens egentliga natur af jordbruksjord upphör understundom

att vara bestämmande för uppskattningen, hvilken göres med ledning af jordens möjlighet att blifva spekulationsjord.

Under den pågående industrialiseringen af vårt land med den allt större hopningen af befolkningen i städer, i stations- och industrisamhällen och på andra platser har denna möjlighet kommit att utöfva ett allt större inflytande vid uppskattningen af jordbruksegendoms värde. Att låt vara en i jämförelse med hela taxeringsområdet areal obetydlig del af jordegendomen öfvergått i spekulationen för byggnads- eller industriändamål har mångenstädes så ändrat uppfattningen af de i instruktion för taxeringsmyndigheterna uttalade grunderna för uppskattning af jordbruksegendoms värde, att myndigheterna åsatt jordbruksegendomen ett värde, hvarå den icke kan gifva tillnärmelsevis passande afkastning, så länge egendomen användes för sitt ursprungliga jordbruksändamål.

I en tid, då jordbrukets ekonomiska afkastningsförmåga i hög grad inskränkes genom beständiga stegringar af produktionskostnaderna, kan det icke lända till fördel för den stat, som fattar jordbrukets betydelse, att genom beskattning öfver förmågan ytterligare försvåra jordbrukets existensmöjligheter. Ty den för jordbruksändamål brukade egendom, hvilken vid uppskattning betraktas icke som jordbruksjord, utan som spekulationsjord, åsättes ett värde, för hvilket det icke sällan torde blifva ägaren så godt som omöjligt att erlägga skatten, så länge som han skall hafva sin bärgning af jordbruket allena.

Följden kan då lätt blifva den, att brukaren, som helst önskade fortsätta med brukningen af ofta fäderneärfd torfva, måste öfvergifva sin egendom och kasta in den på spekulationsmarknaden. Hans egendom blifver spekulationsjord och torde kunna betraktas som för jordbruket förlorad. Ty äfven om hans egendom icke ögonblickligen tages i anspråk för byggnads- eller industriändamål, utan under någon tid alltfortfarande brukas, så kommer brukningen att mer eller mindre antaga rofbrukningens form. Den tid, för hvilken jorden då tages i bruk, vare sig af ägare eller arrendator, är vanligen för kort för att brukningen skall kunna ske under rationella former med vederbörligt hänsynstagande till längre växlingsperioder och en i framtiden möjligen stegrad afkastning.

Att en för jordbruket redan värdefull jord på angifvet sätt förloras, är icke den enda olägenheten af en taxering, där egendomens ursprungliga natur af jordbruksjord icke är det bestämmande för uppskattningen. Förlusten mångdubblas därigenom, att på sådant sätt försvåras och icke sällan förhindras den öfvergång till intensivare brukning och högre

kultur, som den moderna befolkningshopningen möjliggör på platser med omgifvande lämplig jordbruksjord. En väsentlig del af rikets närvarande införsel af jordbruksalster skulle säkerligen kunna produceras inom Sveriges gränser. För att så skall kunna äga rum, måste hvarje åtgärd, som kan verka störande i jordbrukets drift, underlåtas. Det förfarande, att bestämmandet af jordegendomens värde göres med ledning af jordens möjlighet att blifva spekulationsjord, måste därför upphöra, om Sverige med framgång skall kunna sträfva efter att inom egna landamären alstra jordbruksprodukter tillräckliga för rikets eget behof.

Får den praxis, att vid uppskattning af värdet å fast egendom, som användes för jordbruksändamål, största hänsyn toges till egendomens tänkbara förmåga för spekulationens ändamål, alltjämt öfvas, så torde däraf blifva följden, att jordbrukets vidare drift flerstädes i hög grad försvåras och törhända emellanåt omöjliggöres. Staten har intet trängande behof af att slå in på en sådan skattepolitik, då den på annat sätt torde kunna utan menlig inverkan för jordbruket komma i åtnjutande af dess vederbörliga del af den värdestegring, som icke sällan inträder, då jordegendom upphör att vara jordbruk och toges i anspråk för byggnads- eller industriändamål. Först då så skett, bör staten ändra grunderna för beskattningen och därvid icke endast nöja sig med bidrag af den ökade inkomst å egendomen, som genom förändringen möjligen uppstår, utan äfven fordra vederbörlig andel af den oförtjänta stegring i egendomens värde, som kan hafva inträffat.

Det nuvarande tillståndet är olidligt, då de i och för sig ganska tydliga föreskrifterna i instruktion för taxeringsmyndigheterna rörande uppskattning af fast egendoms värde i praxis icke sällan finna en godtycklig tillämpning. Den skapar osäkerhet och villkorlighet i beskattningen, hvilket aldrig länder vare sig till statens eller medborgarens fördel. Samhällets sanna intresse kräfver också aflägsnandet af all godtycklighet i beskattningsförfarandet.

Uti en i Andra Kammaren af herr Eriksson i Öfre Odensvi väckt motion, n:o 144, hemställer motionären:

'att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter utredning, huruvida och i hvad mån åt landets kommuner borde beredas rätt att uttaga skatt å s. k. oförtjänt jordvärdestegring, hos Riksdagen göra de framställningar, till hvilka förenämnda utredning kan gifva anledning'.

Där värdestegringsskatt införts, fordras såsom villkor för densammans utgående, att värdeökningen skall ådagaläggas genom en försäljning eller annan (frivillig) föryttring af egendomen. Den erlägges

icke af egendomens innehafvare, så länge han alltjämt innehar sin egendom, utan först då egendomen byter ägare och med en bestämd del af det då uppnådda priset. Införandet af värdestegringskatteinstitutet i Sverige, hvilket också ur flera andra synpunkter torde vara önskvärdt, synes ägnadt att kunna komma det här ofvan omförmälda osäkerhetstillståndet att upphöra. För att så skall ske, är det af synnerlig vikt, att grunderna för värdestegringsberäkning bestämmas på sätt som här angifvits.

Med stöd af hvad jag här ofvan anfört, får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter utredning, huruvida och i hvad mån genom införandet af värdestegringskatteinstitutet i rikets skattelagstiftning eller på annat sätt det nuvarande förfarandet, att uppskattningen af värdet å fast egendom, som användes för jordbruksändamål, icke sällan göres med ledning af jordens möjlighet att blifva spekulationsjord, må upphöra, och hos Riksdagen göra de framställningar, till hvilka förenämnda utredning kan gifva anledning.»

I de förevarande motionerna finnes åtskilligt anfördt, afsedt att bidra till utredande af de ifrågavarande skatteformernas, beskattning af jordvärde och beskattning af oförtjänt jordvärdestegring, begrepp och natur.

*Utskottets
yttrande.*

Hvad angår den förstnämnda skatteformen eller jordvärdeskatten, hvilken beröres endast i herr Lindhagens motion, synes emellertid dess rätta natur eller dess ställning till i vårt land nu gällande system för beskattning af fastighet icke, såvidt framgår af den litteratur i ämnet, som varit för utskottet tillgänglig (särskildt ett par till utskottets ledamöter utdelade broschyrer, utgifna af jordreformföreningen i Stockholm), stå fullt klar ens för dem, som hittills hos oss uppträdt till förmån för en dylik skatt å jordvärdet.

Under sådana förhållanden finner utskottet sig icke heller kunna mera än antyda hvad som bör förstås med en skatt å jordvärdet. Läran härom, som har haft sin förnämsta förkämpe i amerikanaren Henry Georges, synes principiellt utgå därifrån, att samhället, med tillbakaverkande kraft, skulle äga rätt till och kunna taga i anspråk allt jordvärde, som ej skapats af den enskilde ägaren eller hans rätts-

företrädare, således all årlig jordränta i dess vanliga nationalekonomiska bemärkelse eller denna jordräntas kapitalvärde. Denna lära afser, enligt uppgift i en af de förenämnda broschyrerna, visserligen icke att afskaffa den privata äganderätten till jord, men den afser däremot, att en stor del af det, som nu innefattas i privat jordäganderätt, rätteligen bör tillhöra samhället. Denna del benämnes det »nakna jordvärdet», som under tidernas lopp mer och mer höjes till följd af de genom samfundslifvet skapade förhållandena. Georgismen vill pålägga en så småningom ökad skatt på detta jordvärde samt till slut höja skattesatsen därhän, att hela jordvärdet indragits till det allmänna. Endast det, som återstår, d. v. s. de genom nedlagdt kapital och arbete åstadkomna förbättringar, skulle få såsom enskild egendom köpas och säljas i marknaden.

Tillämpad på våra förhållanden, skulle, såvidt synes framgå af de ofvanberörda broschyrerna, en jordvärdeskatt medföra, bland annat, en omdaning af den nuvarande fastighetsbevillningen med särtaxering af hus och tomt och med väsentligt höjd skatt.

I den mån det kan tjäna till ytterligare upplysning i frågan, vill utskottet anföra följande citat ur en bland jordreformföreningens i Stockholm skriftserie ingående broschyr »Jordreform och georgism»:

»Man glömmer lätt, att vi här i *Sverige* redan hafva en jordvärdeskatt å obebyggd tomt, ehuru den är ytterst obetydlig, blott en fjärdedel af den lilla, som användes i S. Australien å värden under 90,000 kronor. Vår fastighetsbevillning utgår med 5 öre pr 100 kronor å byggnadsgrund. Ödetomterna bära följaktligen en 0,05 procents jordvärdeskatt. Att den ej är tillräcklig eller nämnvärdt spekulationsstäfjande har stadsbefolkningen god erfarenhet om. För oss bör tydligen ej möta några större svårigheter att öfvergå till jordvärdebeskattning å byggnadsgrund.»

Enligt en i samma broschyr förefintlig uppgift tillämpas i tyska kolonien Kiautschao en jordvärdeskatt enligt följande grunder:

»Såsom skattesystemets grundval upptages en 6 procents skatt å det jordvärde, som de första ägarne fått betala vid tillträdet. Hvert tredje år företages ny taxering af jorden. Härigenom kommer skattebeloppet alltid att ökas med stigande jordvärde och tvärtom.»

Det ofvan anförda jämte hvad utskottet äfven i öfrigt inhämtat i ärendet gifver till resultat, att införandet af jordvärdeskatt, komme enligt sakens natur att vara förenadt med sådana ingrepp i den privata jordäganderätten, att utskottet anser sig icke kunna förorda införandet af en sådan beskattning.

Föremålet för den andra af de ifrågasatta skatteformerna är den »oförtjänta» värdestegringen å jord. Man utgår i afseende härå från samma grundåskådning som beträffande jordvärdebeskattningen. »Oförtjänt» är all värdestegring å jord, som ej motsvaras af nyttiga åtgöranden från ägarens eller innehafvarens sida, eller såsom detta ock blifvit uttryckt, den oförtjänta värdestegringen är frukten af antingen speciella åtgärder från samhällets sida eller den allmänna sociala utvecklingen.

Värdestegring af den art, som nu angifvits, är lätt att påvisa exempelvis i städer, där genom stadens utvidgning och därmed följande anläggning af gator förut ganska värdelös mark förvandlats till dyrbar byggnadsgrund, vidare i trakter, där stationssamhällen uppvuxit till följd af framdragandet af järnväg o. s. v.

I åtskilliga länder finnes särskild beskattning af dylik jordvärdestegring dels redan genomförd, dels ock föreslagen till införande.

I Tyskland hafva sålunda på senaste tiden tillkommit såväl positiv lagstiftning som ock lagförslag angående detta ämne. Vid bestämmandet af storleken af den oförtjänta värdestegringen, sådan denna visar sig vid försäljning af fastighet, taga dessa lagstiftningar till utgångspunkt det pris, hvartill säljaren förvärfvat fastigheten, och till detta pris läggas dels alla utgifter för jordens varaktiga förbättring (inklusive kostnaden för gator och dylikt, som bekostats af säljaren), dels alla kostnader för ny- och ombyggnader, såvidt dessa ej täckas af erhållna brandstodsmedel, dels slutligen kostnaderna för säljarens förvärf af fastigheten. Summan af dessa belopp afdrages från försäljningspriset, sedan detta minskats med de på säljaren fallande kostnaderna för försäljningen. Såsom den *förtjänta* delen af värdestegringen räknas sålunda blott ett belopp, motsvarande hvad ägaren nedlagt på fastigheten. Hela den öfriga delen är *oförtjänt* värdestegring.

Utskottet har icke varit i tillfälle att på annat sätt än genom källor i andra hand förskaffa sig kännedom om i utlandet gällande lagstiftning eller därstädes framställda lagförslag i ämnet. Till frågans belysning i sådant hänseende vill utskottet här meddela ett utdrag ur en i Ekonomisk tidskrift förekommande uppsats »om den oförtjänta värdestegringen å jord» af professorn vid Uppsala universitet D. Davidson, hvilken anfört, bland annat, följande.

»Då det är antagligt, att vid en eventuell lagstiftning hos oss rörande den oförtjänta värdestegringen de tyska lagstiftningarna komma att betraktas såsom förebilder, torde en granskning af deras bestämmelser vara på sin plats.

I dessa lagstiftningar förekomma två slag af skatter, som samtidigt uttagas. Den ena är en s. k. omsättningsskatt, som utgår med viss procent af fastighetens försäljningspris eller värde vid försäljningstiden. Den andra är den egentliga värdestegringskatten, hvars storlek utgör viss procent af värdestegringen. Nu är det ju riktigt, såsom Cassel framhåller, att den förra skatten ju egentligen icke är någon värdestegringskatt eller åtminstone en mycket irrationell sådan. Det kunde därför synas vara riktigast att vid redogörelsen för de tyska lagstiftningarna lämna omsättningsskatten helt och hållet å sido. Detta går emellertid ej för sig, enär, om denna skatt utelämnas, bilden af nämnda lagstiftningar blir skef. Och detta af flera skäl, som af det följande skall framgå. Då jag nu öfvergår till en redogörelse för de tyska lagstiftningar rörande den oförtjänta värdestegringen, om hvilka jag äger tillräcklig kännedom, medtar jag därför äfven dessa omsättningsskatter.

I *Köln* fastställdes denna beskattning den 23 februari 1905. Den består af en omsättningsskatt och en värdestegringskatt. Båda utgå, som sagdt, först då fastighet afyttras. Omsättningsskatten utgår med 2 % af den afyttrade fastighetens hela värde. Inbringar värdestegringskatten mer än 400,000 mark, nedsättes omsättningsskatten för det följande året till 1 %; inbringar den förra skatten mer än 800,000 mark, nedsättes omsättningsskatten till $\frac{1}{2}$ %. Dessutom gäller, att om värdestegringskatt erlägges vid en fastighets föryttring, minskas omsättningsskatten med motsvarande belopp, dock högst med hälften. Omsättningsskatten kan sålunda för vissa fall nedgå till 1 % och, om värdestegringskatten inbringar mer än 400,000, resp. mer än 800,000 mark, till resp. $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ %.

Värdestegringskattens storlek är beroende af två omständigheter. Dels beror den af den oförtjänta värdestegringens relativa storlek — d. v. s. den procent, som denna värdestegring utgör af fastighetens värde vid närmast föregående afyttring, som varit föremål för beskattning, med tillägg af nedlagda kostnader¹⁾. Dels är skattens storlek beroende af den tid, som förflutit sedan närmast föregående beskattade afyttring. Uppgår den oförtjänta värdestegringens relativa storlek ej till mer än 10 procent, utgår ingen värdestegringskatt. Är värdestegringen större, och har ej mer än 5 år förflutit sedan närmast

---

¹⁾ Vid obebyggda fastigheter får 4 procent enkel ränta å fastighetens tidigare förvärfpris tilläggas för tiden mellan detta tidigare förvärf och den nu skeende försäljningen.

föregående beskattade afyttring af fastigheten, utgår skatten efter följande skala, nämligen med

10 %	af värdestegringen, om dennas relativa storlek (se ofvan) uppgår till	10—20 %
11 %	» » » » » » » » » »	» 20—30 %
12 %	» » » » » » » » » »	» 30—40 %

o. s. v. efter samma progression, så att skatten utgör 25 % af värdestegringen, om dennas relativa storlek öfverstiger 160 %. Härvid gäller dock, att städse den delen af värdestegringen, som motsvarar 10 % af fastighetens värde vid närmast föregående afyttring jämte nedlagda kostnader, är fri från skatt.¹⁾ Har mer än 5 år men ej mer än 10 år förflutit sedan närmast föregående afyttring, utgår skatten med blott $\frac{2}{3}$ af nyss angifna procenttal. Har mer än 10 år förflutit, uppgår skatten blott till $\frac{1}{3}$ däraf.

Ifall hvarken det pris, hvartill fastigheten försålts, eller dennas taxeringsvärde utgör mer än 60 pfennige pr kvadratmeter, utgår ej någon värdestegringsskatt.

Bestämmelserna om värdestegringsskatten ha ej tillbakaverkande kraft. När en fastighet, första gången efter det dessa bestämmelser trädde i kraft, afyttras, skall, i stället för fastighetens senaste förvärfpris + nedlagda kostnader, fastighetens värde den 1 april 1905 läggas till grund för fastställandet af den oförtjänta värdestegringen, därest icke fastighetens ägare inom viss tid påyrkar, att de allmänna bestämmelserna skola tillämpas.

Om samma person försäljer flera fastigheter, skattlägges hvarje afyttring för sig utan hänsyn till de öfriga. Undantag äger dock rum för det fall, att olika delar af en lokalt eller ekonomiskt sammanhängande komplex säljas af samma person, resp. hans arvingar, i det att därvid vinsten å vinstbringande försäljningar skall minskas med förlusten på de förlustbringande, ifall de senare skett samtidigt med eller senast inom tre år före de vinstbringande.

I Frankfurt a. M. infördes ifrågavarande beskattning genom kommunalbeslut af den 19 februari 1904. Här förefinnas i grunden tre olika slags skatter, nämligen omsättningsskatt, grundskatt å *obebyggda* fastigheter (Landsteuer) och värdestegringsskatten i egentlig mening. »Landsteuer» är en årligen utgående afgift. De båda andra utgå endast,

¹⁾ Uppgår hela oförtjänta värdestegringen till 12,500 kronor, och utgjorde fastighetens värde vid närmast föregående afyttring 40,000 kronor samt sedermera nedlagda kostnader 10,000, utgör värdestegringens relativa storlek 25 %, och skatten skall utgå med 11 % af 7,500 kronor.

då fastighet öfvergår till ny ägare. Omsättningsskatten består af två afgifter. Den ena, utgörande 2 procent af fastighetens hela försäljningspris, resp. hela värde vid försäljningen, utgår vid alla skattepliktiga öfverflyttningar (jfr. ofvan). Den andra afgiften utgår blott, om följande två förutsättningar förefinnas. Den ena förutsättningen är, att en viss längre tid förflutit, sedan äganderätten till fastigheten sist öfvergick genom sådant förvärf, som är underkastadt omsättningsskatt enligt förordningens bestämmelser, och denna tid är bestämd till mer än 20 år vid bebyggda fastigheter och mer än 10 år vid obebyggda. Den andra förutsättningen är, att det pris, hvartill fastigheten afyttras, resp. dess värde vid afyttringen, öfverstiger priset, resp. värdet vid närmast föregående afyttring med mer än afgiftens belopp. Denna afgift är sålunda så till vida ett slags skatt på värdestegring, att den ej utgår, om icke värdestegring ägt rum. Men dels kan denna värdestegring omfatta äfven sådan, som ej är oförtjänt, dels utgår afgiften icke efter värdestegringens storlek, utan efter fastighetens försäljningspris, resp. värde vid äganderättens öfvergång.¹⁾ Afgiften, som utgår med olika belopp för bebyggda och obebyggda fastigheter, utgör:

för bebyggda fastigheter:

1 %	om närmast föregående afyttring ägt rum mer än 20, men högst 30 år förut
1 1/2 %	» » » » » » » » 30 » » 40 » »
2 %	» » » » » » » » 40 år förut; och

för obebyggda fastigheter:

1 %	om närmast föregående afyttring ägt rum mer än 10, men högst 20 år förut
2 %	» » » » » » » » 20 » » 30 » »
3 %	» » » » » » » » 30 » » 40 » »
4 %	» » » » » » » » 40 » » 50 » »
5 %	» » » » » » » » 50 » » 60 » »
6 %	» » » » » » » » 60 år förut.

Den egentliga värdestegringsskatten utgår endast, om »oförtjänt» värdestegring ägt rum, och detta fastställes enligt de angifna reglerna. Vid obebyggda fastigheter, som ägaren själf ej använt till landbruk eller näringsdrift, få därvid medräknas ränteförluster och underhållskostnader, dock med afräkning af alla intäkter. Skatten utgår endast under följande två förutsättningar, nämligen dels att den oförtjänta värdestegringen uppgår till minst 30 procent af det vid närmast före-

¹⁾ Genom att afgiften stiger med tidsskillnaden mellan de båda afyttringarna får ju, ehuru på ett mycket irrationellt sätt, värdestegringen i viss mån inflytande på afgiftens storlek.

gående afyttring erlagda priset jämte på fastigheten nedlagda kostnader, dels att vid bebyggda fastigheter mindre än 5 år och vid obebyggda mindre än 10 år förflutit sedan närmast föregående afyttring. Skatten utgör

5 %	af värdestegringen, om dennas relativa storlek (se ofvan)	utgör	30—35 %
6 %	»	»	» 35—40 %
7 %	»	»	» 40—45 %

o. s. v. efter samma progression, så att den uppgår till 25 % då värdestegringen utgör mer än 130 %. ¹⁾

»Landsteuer» utgår, som sagdt, endast af obebyggd fastighet och i form af en årlig afgift, som utgör 5 promille af fastighetens värde. Dock träder denna skattesats ej genast i kraft, utan skatten utgår med 2 ‰ till den 1 april 1910, med 3 ‰ till den 1 april 1915, med 4 ‰ till den 1 april 1920 och först därefter med 5 ‰, dock så att för fastighet, som byter ägare, utgår skatten med 5 ‰ redan från och med 1 nästkommande april. Denna höjning af »Landsteuer», hvilken skatt förut utgjort blott 1 ‰, afser att träffa den oförtjänta värdestegringen å jord, som i spekulativt syfte behålles under mycket lång tid och sålunda undgår de båda andra skatterna. På grund häraf skall »Landsteuer» för vissa fall (då spekulation ej anses föreligga) icke utgå med högre belopp än 2 ‰ nämligen om jorden af ägaren användes till trädgårdsskötsel eller landtbruk och dess areal utgör i förra fallet mindre än 1 hektar och i senare fallet mindre än 5 hektar samt värdet understiger 50,000 mark i vissa delar och 25,000 mark i öfriga delar af staden.

I *Berlin* framlades i början af förra året af magistraten ett förslag till jordvärdestegrings-skatt. Äfven denna består af en omsättnings-skatt och en värdestegrings-skatt. Den förra utgår med 1 procent af fastighetens hela värde för bebyggda och 2 procent för obebyggda fastigheter. Värdestegrings-skatten utgår i regeln efter den oförtjänta värdestegringens relativa storlek och efter samma normer som i *Köln*, blott med den skillnaden ²⁾ att skatteprocenten är *lägre* i *Berlin*. Den börjar med blott 5 % af den oförtjänta värdestegringen, då dennas relativa belopp är 10—20 %, och maximum är 20 % vid en relativ värde-

¹⁾ Skatten torde beräknas efter hela värdestegringen, sålunda efter annan grund än i *Köln*.

²⁾ Värdestegring, hvars relativa storlek ej öfverstiger 10 % är sålunda fri från skatt. Om vid större värdestegringar ett belopp, motsvarande 10 %, är fritt från skatt, såsom i *Köln*, är på grund af lagens affattning svårt att afgöra.

stegring af mer än 160 % ¹⁾). Denna beskattning skall, i olikhet med hvad som gäller i Köln men i öfverensstämmelse med bestämmelserna i Frankfurt, gälla med tillbakaverkande kraft, så att alla oförtjänta värdestegringar, som realiseras vid afyttringar, efter det bestämmelserna trädt i kraft, äro underkastade beskattning. Då på grund häraf det kan bli nödigt att taga reda på fastigheters förvärfpris, resp. värden mycket långt tillbaka i tiden, så stadgas, att, i den händelse detta icke är möjligt, värdestegringsskatten skall utgå med vissa procent af det pris, hvartill fastigheten försäljes, d. v. s. efter samma grund som omsättnings-skatten. Skatten utgår i detta fall vid *bebyggda* fastigheter med

1	%	om den närmast föregående afyttringen ägt rum för 10—20 år sedan
1 1/2	%	» » » » » » » » 20—30 » »
2	%	» » » » » » » » 30—40 » »
2 1/2	%	» » » » » » » » mer än 40 år sedan

och vid *obebyggda* fastigheter med

1	%	om den närmast föregående afyttringen ägt rum för 10—20 år sedan
2	%	» » » » » » » » 20—30 » »
3	%	» » » » » » » » 30—40 » »
4	%	» » » » » » » » mer än 40 år sedan.

Det inträder sålunda i detta undantagsfall samma anordning, som i Frankfurt skall tillämpas såsom regel då längre tid förflutit sedan närmast föregående afyttring. I Berlin blifva emellertid dessa bestämmelser med tiden öfverflödiga.

För öfrigt är att nämna, att äfven enligt detta förslag skulle säljare af *obebyggd* fastighet vid bestämmande af den oförtjänta värdestegringens absoluta och relativa storlek äga rätt att, därest fastigheten icke af ägaren själf användts till landtbruk eller näringsdrift, tillgodoräkna 4 procents enkel ränta på det pris, hvartill fastigheten förvärfvats, dock med afdrag af alla intäkter under tiden.

I *Gelsenkirchen* finnes en beskattning af den oförtjänta värdestegringen enligt kommunalbeslut af den 8 augusti 1905. Den egentliga omsättningsskatten utgår med 1 1/2 procent af fastighetens hela värde. Värdestegringsskatten utgår efter olika metoder för *bebyggda* och *obebyggda*

¹⁾ Vid *bebyggda* fastigheter uttages dessa procenttal till fullo blott i det fall, att den närmast föregående afyttringen ägt rum högst 5 år förut; ligger den mer än 5 år, men högst 10 år tillbaka i tiden, utgå blott 2/3, och ligger den mer än 10 år tillbaka i tiden, utgår blott 1/3 af nämnda procenttal. Vid *obebyggda* äro dessa tider dubbelt så höga.

fastigheter. För skatten å *bebyggda* fastigheter gälla följande regler. Har den afyttrade fastigheten förut afyttrats inom de sista 20 åren, och utgör den oförtjänta värdestegringen minst 20 % af priset vid närmast föregående afyttring af fastigheten, så utgår värdestegrings-skatten med

3 %	af värdestegringen, om denna utg.	20—25 %	af priset vid närmast föreg. afyttr.						
4 %	»	»	»	»	25—30 %	»	»	»	»
5 %	»	»	»	»	30—35 %	»	»	»	»

o. s. v., så att skatteprocentens maximum blir 30 % då värdestegringen utgör mer än 155 % af nämnda pris¹⁾. Vid fastställande af den oförtjänta värdestegringens *relativa* storlek förfäres här alltså ej efter samma regel som i de förut anförda lagstiftningarna, i det att denna värdestegring jämföres med priset vid närmast föregående afyttring, utan inberäkning af de å fastigheten efter sistnämnda afyttring nedlagda kostnader. Har fastigheten förut inom de närmaste 20 åren sålts men värdestegringen ej uppgått till 20 % utgår ingen värdestegrings-skatt. Har fastigheten ej sålts under de sista 20 åren, så utgår en skatt af $\frac{1}{2}$ % af försäljningspriset, således en förhöjning af den egentliga omsättningsskatten. — Vid afyttring af *obebyggda* fastigheter är värdestegrings-skatten bestämd efter andra regler, som äro originella för denna stad. Skattens storlek är nämligen beroende af storleken af det absoluta belopp, hvarmed försäljningspriset öfverstiger det värde, jorden skulle ha, ifall den användes till landtbruk. Skatt utgår nämligen med

1	%	af denna differens, om densamma utgör intill 1,000 M. pr ar
1 $\frac{1}{2}$	%	» » » » » » 2,000 » » »
2	%	» » » » » » 3,000 » » »

o. s. v., så att skatteprocenten når sitt maximum vid 15 %, då denna differens utgör mer än 28,000 M. pr ar.

I landskommunen *Weissensee* infördes värdestegrings-skatt 1906. Omsättningsskatten utgör i fråga om bebyggda fastigheter 1 % af den afyttrade fastighetens hela värde vid afyttringen och 2 % för obebyggda. Värdestegrings-skatten utgår efter samma skala som enligt förslaget för Berlin²⁾. Dessa procenttal minskas dock till hälften för *bebyggda* fastigheter, om närmast föregående afyttring ägt rum för mer än 5 år. För

¹⁾ Här torde skatten beräknas efter den oförtjänta värdestegringens hela belopp, så att afdrag för 20 % ej får ske. (Jfr de ofvan anförda lagstiftningarna.)

²⁾ Den sid. 25 not ²⁾ berörda frågan är dock uttryckligen afgjord såsom i Köln. Har säljaren förvärfvat fastigheten genom arf eller testamente, tages fastighetens värde vid arfstillfället till utgångsvärde vid beräkningen af den oförtjänta värdestegringens storlek.

obebyggda fastigheter utgår skatten alltid med fulla beloppet. Kan fastighetens värde vid närmast föregående afyttring ej utrönas, utgår skatten med 3 % af nuvarande försäljningspriset, ifall sedan närmast föregående afyttring förflutit högst 20 år, och med 4% om mer än 20 år förflutit. Bestämmelserna om värdestegringskatten hafva tillbakaverkande kraft.

I *Hessen* har, såsom redan nämnts, regeringen (den 22 oktober 1906) framlagt förslag till en lag rörande rätt för kommunerna att upptaga skatt af den oförtjänta värdestegringen¹⁾; denna rätt skulle dock blott tillkomma kommuner med mer än 3,000 invånare. Bebyggda och obebyggda tomter behandlas lika. Med afseende å skattens storlek föreskrifves, att, om värdestegringens relativa storlek ej öfverstiger 10 %, dylik skatt ej får påläggas, och att, om värdestegringen är större, skatten ej får öfverstiga 15 % af den oförtjänta värdestegringen, där dennas relativa storlek utgör högst 60 %, samt att maximum för skatten är 20 %. Har mer än 5 år men ej mer än 10 år förflutit, sedan närmast föregående skattepliktiga afyttring af fastigheten ägt rum, få blott $\frac{2}{3}$ af dessa skattesatser uttagas, och om mer än 10 år förflutit, blott $\frac{1}{2}$ däraf. Inom dessa gränser ha kommunerna frihet att fastställa skattens storlek. Dessa bestämmelser äga, liksom i Köln, ej tillbakaverkande kraft. Första gången fastighet afyttras, efter det skatten införts i en kommun, skall till grund för beräkningen af den oförtjänta värdestegringens absoluta och relativa storlek läggas fastighetens värde, då skatten infördes; styrkes det, att fastigheten dessförinnan sålts till ett högre pris, skall detta läggas till grund. Å andra sidan är stadgadt, att kommun, som senast 1 oktober 1907 infört värdestegringskatt, äger bestämma, att, om en fastighet sålts mellan den 1 oktober 1905 och första oktober 1907 och försäljningspriset öfverstiger fastighetens verkliga värde vid försäljningen med minst 20 %, till grund för beräkningen af den oförtjänta värdestegringens absoluta och relativa storlek skall läggas fastighetens verkliga värde i stället för försäljningspriset. Denna bestämmelse afser att förhindra ett kringgående af skattebestämmelserna genom skenförsäljningar till högre pris strax före skattens införande; denna förmån är dock af praktiska hänsyn inskränkt till de kommuner, som inom kort tid efter lagens antagande införa värdestegringskatt.

Såsom redan nämnts, framlades i *Sachsen* af regeringen år 1904 ett förslag till lag angående kommunalbeskattningen, som äfven inne-

¹⁾ Vid fastställandet af dennas storlek vid obebyggd fastighet får 4 % enkel ränta å förvärfspriset beräknas.

fattade bestämmelser angående värdestegringskatt. Ehuru detta förslag blef förkastadt, äro dess bestämmelser rörande berörda skatt dock af intresse. Jag har redan nämnt, att detta förslag, i direkt motsats mot det nyss refererade hessiska, afsåg att tvinga vissa kommuner att för vissa fall införa värdestegringskatt. Detta tvång gällde ovillkorligen alla kommuner med mer än 10,000 invånare, förstadssamhällen och kommuner med utomordentligt stark folkmängdstillväxt. Förpliktelsen att pålägga dylik skatt var dock inskränkt till *obebyggda* fastigheter, som på vissa sätt (köp, byte, gåfva m. m.) afyttrades; vid öfvergång af äganderätten genom arf eller testamente förelåg dock icke detta tvång. Oförtjänt värdestegring, hvars relativa storlek ¹⁾ icke uppgår till 5 %, var fri från skatt. För öfrigt fastställdes vissa *minimibelopp* för skatten.

Den skulle utgå med *minst*:

5 %	af	den	oförtjänta	värdestegringen,	då	dennas	relativa	storlek	är	5—20 %
10 %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	> 20—30 %
15 %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	> 30—40 %
20 %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	> 40—50 %
25 %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	är öfver 50 %

I öfrigt ägde hvarje kommun fastställa erforderliga bestämmelser. Kommun skulle därvid kunna besluta, att värdestegringskatt skulle utgå äfven vid afyttring af bebyggda fastigheter och vid öfvergång genom arf eller testamente, den kunde öfverskrida de nyss angifna skattesatserna m. m.

Enligt såväl det hessiska som det sachsiska förslaget skulle en omsättningsskatt utgå jämsides med värdestegringskatten.

De anförda lagstiftningarna förete, vid sidan af vissa likheter, också mycket väsentliga olikheter. Detta sammanhänger bland annat med det ofvan påpekade förhållandet, att det här egentligen är fråga om ett det allmännas anspråk, för hvilket beskattning ej är den adekvata formen. Endast på detta sätt kan det t. ex. förklaras, att de två sist anförda lagförslagen, som afse att uppställa för landets alla kommuner bindande regler, kunnat komma till så diametralt motsatta resultat, att det ena, det hessiska, bestämmer maximisatser för skatten, under det att det andra uppställer minimisatser. Emellertid gäller det nu att granska de olika förordningarnas bestämmelser ifrån

¹⁾ Reglerna för dennas bestämmande företedde några afvikelser från de öfriga tyska lagstiftningarna.

den utgångspunkten, att skatteformen väljes för att göra gällande det allmännas rätt till den oförtjänta värdestegringen.»

Utskottet har gifvetvis icke kunnat intränga i denna för vårt land opröfvade och jämväl i öfrigt nya beskattningsfråga tillräckligt djupt för att kunna uttala sig annat än i största allmänhet. Af de upplysningar, som stått till utskottets förfogande, har utskottet dock kommit till den uppfattning, att det i åtskilliga fall uppstår en så kallad oförtjänt värdestegring å fastigheter af den art, att det allmänna utan att göra intrång i de enskildes anspråk på behörig vinst rättvisligen borde tillerkännas andel i värdestegringen. Den uppmärksamhet, som icke blott i Tyskland utan jämväl i andra länder, såsom England, Frankrike, Österrike, Danmark, Norge och Amerika, kommit denna fråga till del, gifver ock vid handen, att beskattning af oförtjänt jordvärdestegring ganska allmänt uppfattas såsom en rättvis och ändamålsenlig skatteform. Hvad Danmark beträffar hafva där lagförslag i ämnet blifvit utarbetade och framlagda för representationen, och i Norge är enligt från vederbörande beskickning meddelad upplysning frågan på regeringens föranstaltande under utredning.

Med hänsyn till dessa förhållanden och då i vårt land frågan om reformer af den kommunala beskattningen länge stått på dagordningen, synes utskottet tillräcklig anledning föreligga för vidtagande af en utredning i ämnet jämväl hos oss. Därest införandet af jordvärdestegringsskatt öfverhufvudtaget skulle befinnas vara lämpligt, komme densamma att, i den mån kommunerna skulle äga att uppbära skatten, bidra till lättande af den allmänna kommunala utdebiteringen. Införandet af dylik skatt torde därför kunna ske fristående utan samband med en kommunal skattereform i öfrigt.

Utskottet finner sig alltså böra förorda åtgärd för åstadkommande af utredning rörande särskild beskattning af oförtjänt jordvärdestegring.

Såsom af det förestående framgår, är utskottet icke i tillfälle att närmare angifva de principer, hvarå eventuellt förslag till införande i vårt land af skatt å oförtjänt jordvärdestegring borde grundas. Dock vill utskottet uttala den uppfattning, att dylik beskattning bör ifrågakomma endast då det vid försäljning eller liknande afyttring af byggnadsgrund, bebyggd eller obebyggd, i stad eller på landet ådagalägges, att oförtjänt värdestegring förefinnes. Öfriga hithörande spörsmål, såsom exempelvis huruvida skatten lämpligen bör tillkomma staten, kommun eller i allmänhet den, som kan anses hafva gifvit upphof till

den oförtjänta värdestegringen, lära däremot icke kunna utan föregående undersökning afgöras.

Därest, på sätt nyss angifvits, jordvärdestegringskatten komme att drabba endast byggnadsgrund men icke till jordbruk använd fastighet, lärer ock rättelse, i den mån så erfordras, komma att inträda beträffande de i herr Anderssons i Grimbo motion påpekade förhållanden, hvilka synas utskottet hufvudsakligen bero på felaktig tillämpning af gällande bestämmelser om grunderna för fastighetstaxeringen. Nämda motion torde därför icke böra föranleda till vidare yttrande från utskottets sida.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

1:o) att Riksdagen ville, med anledning af herrar Lindhagens, Vennerstens och Eriksons i öfre Odensvi motioner, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvilken mån, då vid försäljning eller liknande afyttring af byggnadsgrund, bebyggd eller obebyggd, i stad eller på landsbygden s. k. oförtjänt jordvärdestegring förefinnes, denna skäligen bör göras till föremål för särskild beskattning, samt att Kungl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda;

2:o) att herr Lindhagens ifrågavarande motion, i hvad den afser beskattning af jordvärde, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att herr Anderssons i Grimbo ifrågavarande motion måtte anses besvarad genom hvad utskottet under 1:o) här ofvan hemställt.

Stockholm den 15 maj 1907.

På sammansatta bevillnings- och lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservationer

af herrar *Wester*, *Åkerberg*, *G. Andersson* och *Lundsten*, hvilka ansett, att de förevarande motionerna icke böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

af herr *Jansson* i Krakerud mot vissa delar af motiveringen; samt af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Malmö hvilka anfört följande:

»De af herrar *Lindhagen*, *Vennersten* och *Erikson* i Odensvi väckta motionerna beröra frågan om beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring. I den förstnämnda motionen talas om båda sakerna, i de två andra företrädesvis endast om den senare.

Någon skarp gräns kan i själfva verket här icke uppdragas. Beskattning af jordvärdestegring är endast en viss form för jordvärdebeskattning och all dylik beskattning bygger på en och samma princip. Det förhåller sig nämligen så, att jorden vid sidan af det bytesvärde den erhåller genom därå nedlagdt kapital och arbete dessutom tillföres ett värde eller en värdeförhöjning uteslutande skapad af de mångahanda konjunkturer, som följa med uppkomsten af ett samhällslif. Detta är det »nakna jordvärdet» eller, såsom det, sedt ur den tillfällige jordinnehafvarens synpunkt också kallas, »den oförtjänta jordvärdestegringen». Den ledande principen för beskattning af dessa nyttigheter blir under alla förhållanden den, att de rätteligen tillhöra samhället, som skapat desamma.

I tillämpningen utomlands af denna princip har man emellertid hitintills fått nöja sig med betydligt måttligare anspråk. Af naturliga skäl har man sökt beskatta endast påfallande höga jordvärden, uppkomna i följd af ett samhälles utveckling, dess särskilda anordningar, järnvägsanläggningar, hamnbyggnader eller dylikt. Något enhetligt system för beskattningen har härvid icke heller kommit till tillämpning. Emellertid anser man, att två olika hufvudriktningar göra sig märkbart gällande, och pläga dessa olika system kallas för jordvärdeskatt och jordvärdestegringsskatt. Gränslinjerna mellan dem äro som sagdt icke markerade. Det hela är mer en lämplighetsfråga. Men skillnaden synes vara främst den, att det senare systemet upptar skatt endast å värdestegringar, som konstateras vid fastighetsförsälj-

ningar, under det att det förra vill träffa värdestegringen oberoende af en dylik tillfällighet som en försäljningsåtgärd. Ibland framhålles också såsom en skillnad, att värdestegringskatten afser endast kommande värdestegringar under det man med jordvärdeskatt i vissa fall söker drabba äfven redan uppkommet »naket jordvärde».

I riktningen af en jordvärdebeskattning går lagstiftningen i vissa Australiska stater och äfven i England. I sistnämnda land är en mera genomförd jordvärdebeskattning för närvarande ett af regeringens hufvudprogram, understödt af ett lifligt intresse för saken från alla partiets sida. Jordvärdestegringskatt i ofvan angifna bemärkelse är, såsom utskottet vidlyftigt framhållit, däremot det genomgående systemet i Tyskland. Den danska regeringen har i sina nyligen framlagda lagförslag om Esbjergs hamns utvidgning och om nya järnvägsanläggningar rört sig på gränsområdet mellan de båda beskattningssystemen.

När det nu gäller att göra denna för oss nya sak aktuell äfven i vårt land, så erfordras det en utredning om densamma, så att man får en föreställning om, hur den ur olika synpunkter ställer sig både i och för sig och med hänsyn till våra förhållanden. Att därvid redan nu taga position till den ena eller andra metoden, därtill sakna vi säkerligen nödiga förutsättningar, och det synes därför förhastadt att såsom utskottet gjort genast utan närmare kännedom om saken gå i andligt vasallskap till de tyska föredömena. Icke heller kan det vara lämpligt att redan nu fastslå, att jordvärdestegringskatt ej bör i något enda fall ifrågakomma annat än vid försäljningar och i händelse dessa tillika afse byggnadsgrund.

Det synes således, att Riksdagen, utan att binda sig åt vare sig ena eller andra hållet, bör begära en öfverblick och utredning af frågan i hela dess vidd, så att man sedan blir lättare i tillfälle att själfständigt bedöma, hvad man vill vara med om och hvad som kan passa oss. Endast på detta sätt lärers ock de önskemål, som framställas i den af herr Andersson i Grimbo väckta motionen, kunna komma under behörigt öfvervägande.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställa vi,

1:o) att Riksdagen i anledning af herrar Lindhagens, Vennerstens och Eriksons i öfre Odensvi motioner om beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring måtte hos Kungl. Maj:t begära närmare

undersökning af detta skattesystem samt framläggande af de förslag, som befinnas vara af sakens natur och våra förhållanden påkallade;

2:o) att herr Anderssons i Grimbo motion måtte anses besvarad genom hvad ofvan under punkt 1:o hemställts.»

Friherre *Trolle* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
